

تقدیم به

پدر و مادرم که چشم‌های سار مهریانی هستند
و همسر و فرزندانم که در تمام سختی‌ها با
صبر و شکیبایی به من دلگرمی بخشیدند.
آیدانا رستمی

روح بزرگوار پدرم
و مادری که همچون معلمی خستگی ناپذیر
با صبر و حوصله حرف به حرف دانایی را در
گوشیم خواند.

امیر محمدبیگی

گپی راجع به مجموعه «ماجراهای من و درسام»

تا حالا به این فکر کردین که یه دانشآموز توی ۲۴ ساعت شبانه روز چی کار می‌کنه؟

هفت هشت ساعت می‌خوابه و استراحت می‌کنه.

حداقل هفت ساعت تو مدرسه است که شیش ساعتش رو سر کلاسه و (احتمالاً) داره درس گوش می‌دهد.

حدود یک ساعت تو راه خونه به مدرسه و مدرسه به خونه است.

سه چهار ساعتی هم توی خونه با کتابا و درساش مشغوله و گشته می‌گیره.

چهار پنج ساعت از وقتی هم می‌رده برای غذاخوردن، حضور در آغوش گرم خانواده و کارای شخصی مهم و بازیگوشی (که شامل گوشی‌بازی هم می‌شه!).

خُبا با این حساب و کتابا معلوم می‌شه یه دانشآموز، ۷۵ / ۶۲۵ درصد از زمان بیداریش رو با درس و مشق و کتاب و مدرسه و معلم می‌گذرانه با کلّی اتفاقات تلخ و شیرین؛ پس بیراه نیست که بگیم: «ماجراهای من و درسام» ماجراهای اصلی زندگی یه دانشآموزه.

ما نوی خیلی سبز این مجموعه رو آماده کردیم چون واقعن دلمون می‌خواه داستان مدرس‌رفتن و درس خوندن شما و این عمری که به پاش گذاشتین، پایان خیلی خوش و شکوهمندی داشته باشه!

اگه ماجراهای جالب خودتون با درستاون رو به صورت مطلب، عکس، سلفی، خاطره، فیلم و فیلم‌نامه و ... برامون بفرستین، خیلی رو سرمهون مئّت گذاشتین. ما حتمن ماجراهاتون رو یه جایی (مثلثن تو سایت خیلی سبز یا شاید هم چاپ بعدی کتاب) منتشر می‌کنیم.

ماجرای من و اقتصاد!

قدیما به هر کسی که می‌تونست بخونه و بنویسه می‌گفتن باسواند. ولی حالا دیگه تعریف سواد فرق کرده، فقط خوندن و نوشتن برای باسواندی کافی نیست. همین چند وقت پیش یه جایی خوندم که یکی از سطوح سواد از نظر سازمان جهانی یونسکو سواد اقتصادیه. یعنی یه نفر اگه بلد باشه قسمتی از درآمدش رو پسانداز، قسمتی رو سرمایه‌گذاری و خرج و برجش رو هم مدیریت بکنه، باسواند اقتصادی به حساب می‌اد.

با این تعریف آدما رو می‌تونیم به چند دسته تقسیم کنیم؛ باسواند اقتصادی، کم‌سواد اقتصادی، بی‌سواد اقتصادی! تو این دسته سوم یه عده آدم هستن که هر کاری می‌کنن بازم هفت‌شون گرو هشت‌شونه! شاید بشه گفت یه جورایی خنگ اقتصادی‌ان! مثلثن طرف فوق دکترای اقتصاد از فلان دانشگاه خفن داره اما دخل و خرج زندگی شو نمی‌تونه سر و سامون بده. به قول سعدی علیه الرحمه عالم بی‌عمل‌اند و زنبور بی‌عسل!^۱

خلاصه این‌که هر کس عالم اقتصاد باشه لزوماً باسواند اقتصادی نیست.

حالا که این شناس به شما رو کرده است که درس اقتصاد بخونید و تا به اندازه‌ای عالم اقتصاد بشید، بهتره که این علم رو در زندگی روزمره‌تون کاربردی کنید و حالش رو ببرید.

ارادتمند سواد اقتصادی‌تون!

دم همه گرم، دم بچه‌های تولید و گرافیک گرم، دم خانم طاهری و خانم میرجعفری گرم، دم شما هم گرم.

۱- سعدی می‌گوید: عالم بی‌عمل به چه ماند؟ به زنبور بی‌عسل!

مقدمه مؤلفان

درس اقتصاد یکی از دروس اختصاصی رشته علوم انسانی محسوب می‌شود و آمیخته‌شدنش با مسائل روزمره، جذابیت یادگیری آن را صدچندان کرده است. شما دوستان علاقه‌مند می‌توانید با کمک کتاب حاضر، به صورت کلی با علم اقتصاد آشنا شوید.

در تدوین این مجموعه به دلیل کلی بودن مطالب و مبهم بودن پاره‌ای از مسائل، دشواری‌هایی وجود داشت که سعی شده در حد توان به روانی متن‌های کتاب و سهولت شیوه‌های تفهیم توجه شود. هدف تألیف، مساعدت به شما دانش‌آموزان و آینده‌سازان ایران‌زمین برای توفیق در آزمون‌های پایانی است که علاوه بر درس‌نامه‌ها و آموزش مفاهیم هر درس با طرح سؤالاتی به آشکال مختلف (تستی، جای خالی و ...) به این مهم پرداخته شده است.

گفتنی است که توفیق در به ثمر رسیدن این مجموعه با همراهی دوستان و همکاران گران‌قدر در انتشارات خیلی سبز میسر شد که از مدیریت محترم جناب آقای ابوذر نصیری که این فرصت را ایجاد نمودند، سپاسگزاری می‌کنیم. همچنانی از جناب آقای مهندس رضا سبز‌میدانی، مدیریت محترم تألیف که با نقدهای حکیمانه، سختی‌های راه را هموار نمودند کمال تشکر را داریم. از خانم سیده مریم طاهری، آقای رضا علیزاده هستستان، خانم سعیده ثابتی، آقای بهروز حیدریکی و خانم فرزین‌فر که ویراستاری علمی کتاب را عهده‌دار بودند و برای رسیدن به این هدف مشترک زحمات بسیاری را متحمل شدند، سپاسگزاریم و نیز از همکاران خوب واحد تولید شامل ویراستاری، رسم شکل، صفحه‌آرایی، گرافیک و ... و همچنانی خانم انسیه میرجعفری در واحد تألیف بسیار مشترکیم.

امید است این گام کوچک به پیروزی‌های بزرگ در این رشته پیوند بخورد و دانش‌آموزان امروز، اقتصاددانان بزرگ ایران فردا باشند.

آیدانا رستمی - امیر محمدبیگی

تابستان ۱۳۹۵

بخش ۴: مدیریت کلان اقتصادی

۱۰۴	فصل اول: دولت و اقتصاد
۱۱۰	فصل دوم: بودجه و مالیه دولت
۱۲۱	پاسخ سؤالهای امتحانی
۱۲۵	سؤالهای چهارگزینه‌ای
بخش ۵: اقتصاد جهان و ایران	
۱۲۸	فصل اول: اقتصاد بین‌الملل
۱۳۸	فصل دوم: اقتصاد ایران
۱۴۵	فصل سوم: اقتصاد ایران در مسیر پیشرفت
۱۵۰	پاسخ سؤالهای امتحانی
۱۵۵	سؤالهای چهارگزینه‌ای
۱۵۷	خلاصه بخش‌های ۳ تا ۵ + مشاوره
۱۶۵	آزمون نیمسال دوم (آزمون شماره ۱)
۱۶۶	پاسخ آزمون نیمسال دوم (آزمون شماره ۱)
۱۶۷	آزمون نیمسال دوم (آزمون شماره ۲)
۱۶۸	پاسخ آزمون نیمسال دوم (آزمون شماره ۲)
۱۶۹	آزمون نیمسال دوم (آزمون شماره ۳)
۱۷۱	پاسخ آزمون نیمسال دوم (آزمون شماره ۳)
۱۷۲	آزمون نیمسال دوم (آزمون شماره ۴)
۱۷۳	پاسخ آزمون نیمسال دوم (آزمون شماره ۴)

بخش ۱: آشنایی با اقتصاد

۸	فصل اول: اقتصاد چیست؟
۱۸	فصل دوم: تولید
۲۵	فصل سوم: بازار
۳۴	فصل چهارم: آشنایی با شاخصهای اقتصادی
۴۵	پاسخ سؤالهای امتحانی
۵۳	سؤالهای چهارگزینه‌ای

بخش ۲: نهادهای پولی و مالی

۵۶	فصل اول: پول
۶۲	فصل دوم: بانک
۶۹	فصل سوم: بازار سرمایه
۷۲	پاسخ سؤالهای امتحانی
۷۶	سؤالهای چهارگزینه‌ای
۷۸	خلاصه بخش‌های ۱ و ۲ + مشاوره
۸۴	آزمون نیمسال اول (آزمون شماره ۱)
۸۶	پاسخ آزمون نیمسال اول (آزمون شماره ۱)
۸۷	آزمون نیمسال اول (آزمون شماره ۲)
۸۸	پاسخ آزمون نیمسال اول (آزمون شماره ۲)

بخش ۳: توسعه اقتصادی

۹۰	فصل اول: رشد، توسعه و پیشرفت
۹۵	فصل دوم: فقر و توزیع درآمد
۹۹	پاسخ سؤالهای امتحانی
۱۰۱	سؤالهای چهارگزینه‌ای

● فصل اول

فصل اول در مورد علم اقتصاد و مواردی صحبت می‌کند که نقش اساسی در این علم دارند. این فصل به شما یاد می‌دهد که اقتصاد چه طوری می‌تواند نیازهای روزمرهٔ شما را ببرطرف کند و در عین حال بهترین انتخاب‌ها را داشته باشید.
به همین خاطر به علم اقتصاد علم انتخاب هم می‌گویند!

● فصل دو

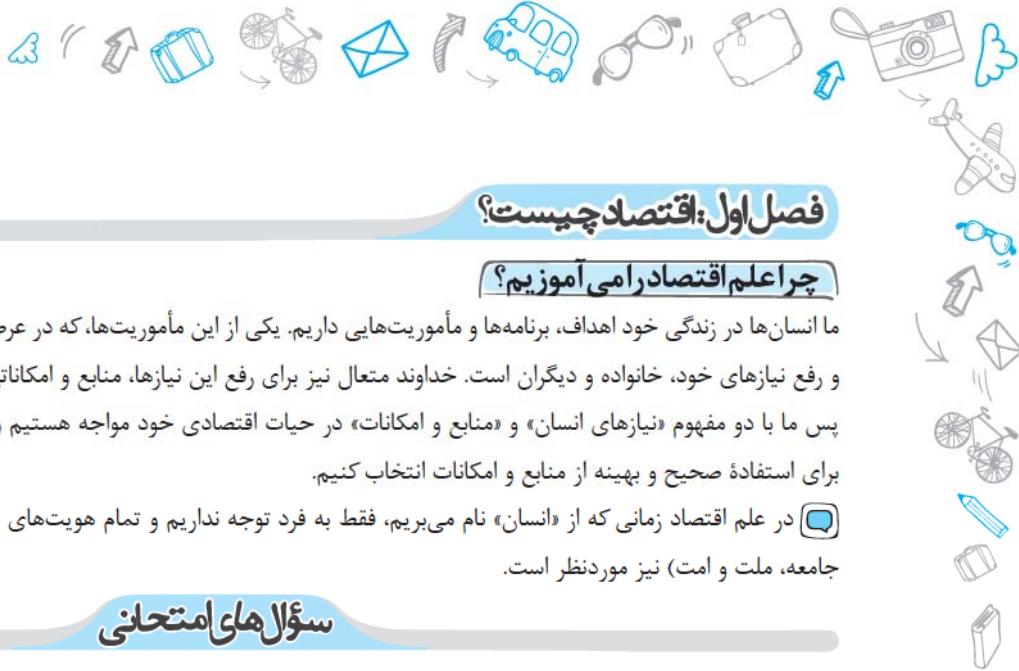
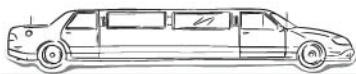
در فصل دوم یاد می‌گیریم که یک کالا تا به دست ما برسد، باید چه مراحلی را طی کند و اگر عواملی مثل منابع طبیعی، سرمایه و عوامل انسانی نباشد، اصلاً امکان تولید وجود نخواهد داشت.

● فصل سوم

کالا تولید شد، بعدش چی؟
در این فصل می‌فهمیم که کالا بعد از تولید باید در بازار عرضه شود و بازار واسطهٔ ما و تولیدکننده است. هم‌چنین به بررسی رفتار اقتصادی ما نسبت به یک کالا می‌پردازد و میزان تأثیر این رفتار را در مقدار تولید مشخص می‌کند. منظور از رفتار اقتصادی، همان حساسیت‌های ما نسبت به قیمت و حتی سلیقمنون در انتخاب یک کالا است. همین رفتار را تولیدکننده نیز از خود نشان می‌دهد که در میزان خرید ما اثر خواهد داشت.

● فصل چهارم

اقتصاد هر کشور نشان‌دهندهٔ میزان رفاه مردم آن کشور است. پس باید همیشه میزان تولید ملی کشور را بررسی کرد تا میزان رفاه مشخص شود. در این فصل با شاخص‌های اندازه‌گیری اقتصادی مثل تولید داخلی و ملی آشنا می‌شویم.

فصل اول: اقتصاد رامی آموزیم؟

چرا اعلم اقتصاد رامی آموزیم؟

ما انسان‌ها در زندگی خود اهداف، برنامه‌ها و مأموریت‌هایی داریم. یکی از این مأموریت‌ها، که در عرصه اقتصادی باید به آن توجه کنیم، آبادانی زمین و رفع نیازهای خود، خانواده و دیگران است. خداوند متعال نیز برای رفع این نیازها، منابع و امکاناتی را در اختیار ما قرار داده است. پس ما با دو مفهوم «نیازهای انسان» و «منابع و امکانات» در حیات اقتصادی خود مواجه هستیم و به کمک دانش اقتصاد می‌توانیم بهترین راه را برای استفاده صحیح و بهینه از منابع و امکانات انتخاب کنیم.

در علم اقتصاد زمانی که از «انسان» نام می‌بریم، فقط به فرد توجه نداریم و تمام هویت‌های جمعی هر انسان (مانند: خانواده، گروه، اجتماع، جامعه، ملت و امت) نیز مورد نظر است.

سؤال‌های امتحانی

- صحیح غلط
- تنها منبع رفع نیازهای انسان، امکاناتی است که خودش برای خود به وجود می‌آورد و کشف می‌کند.
 - دانش اقتصاد چه کمکی می‌تواند به انسان بکند؟
 - دو مفهومی را که در حیات اقتصادی انسان نقش دارند، نام ببرید.
 - آیا انسان به عنوان جانشین خدا بر روی زمین، تنها باید به دنبال رفع نیازهای خود باشد؟

نیازهای انسان

انسان موجودی است کمال جو که نیازهای نامحدودی دارد و همواره برای رفع نیازهایش تلاش و فعالیت می‌کند تا به احساس رضایت برسد؛ پس این «نیازهای انسان» است که محرك فعالیت و تلاش او در زندگی خواهد بود.

نیازهای انسان انواع و مرتبی دارد:

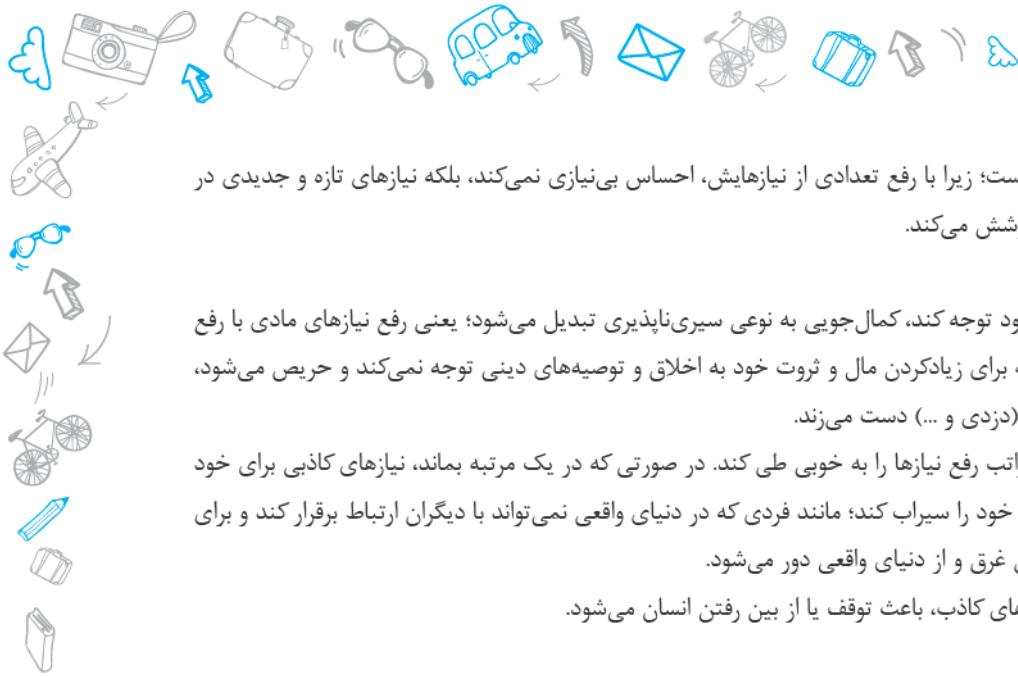

چرخه رفع نیاز:

مثُل دانش‌آموزی در دو درس ادبیات و ریاضی نمرات خوبی ندارد. با خود فکر می‌کند، چگونه در این دو درس موفق باشد (احساس نیاز). تصمیم می‌گیرد اشکالات درس ادبیات را با کمک دبیر و دوستانش رفع کند (تلاش و فعالیت). مطمئن‌باش از رفع اشکالات و مطالعه دقیق، در امتحان نمره خوبی کسب می‌کند (رفع نیاز). به دنبال این موفقیت، احساس رضایت به وجود می‌آید، اما کار تمام نشده، او به فکر موفقیت در درس ریاضی خواهد افتاد (شکل‌گیری نیاز جدید) و چرخه رفع نیاز تا موفقیت این دانش‌آموز با شکل‌گیری نیازهای جدیدتر ادامه خواهد داشت.

نتیجه انسان موجودی سیری ناپذیر و کمال جو است؛ زیرا با رفع تعدادی از نیازهایش، احساس بینیازی نمی‌کند، بلکه نیازهای تازه و جدیدی در او شکل می‌گیرد و برای رفع این نیازها تلاش و کوشش می‌کند.

۴) اهمیت مراتب نیازها

۱) اگر انسان فقط به نیازهای مادی و حیوانی خود توجه کند، کمال جویی به نوعی سیری ناپذیری تبدیل می‌شود؛ یعنی رفع نیازهای مادی با رفع نیازهای معنوی همراه نخواهد بود؛ مانند فردی که برای زیاد کردن مال و ثروت خود به اخلاق و توصیه‌های دینی توجه نمی‌کند و حریص می‌شود، به همین خاطر برای زیاد شدن ثروت به هر کاری (دزدی و ...) دست می‌زند.

۲) انسان برای رفع نیازهای طبیعی خود، باید مراتب رفع نیازها را به خوبی طی کند. در صورتی که در یک مرتبه بماند، نیازهای کاذبی برای خود خلق می‌کند تا با رفع این نیازها حس کمال جوی خود را سیراب کند؛ مانند فردی که در دنیا واقعی نمی‌تواند با دیگران ارتباط برقرار کند و برای رفع این نیاز به دنیا مجازی روی می‌آورد، در آن غرق و از دنیا واقعی دور می‌شود.

۳) زیاده‌روی در رفع نیازهای مادی و خلق نیازهای کاذب، باعث توقف یا از بین رفتن انسان می‌شود.

جدول مقایسه نیازهای مادی و غیرمادی انسان

نیاز غیرمادی	نیاز مادی (نیاز اولیه)
نیاز به علم و آگاهی	نیاز به پوشاش
نیاز به معیود	نیاز به مسکن
نیاز به فرهنگ و هنر	نیاز به خوراک
نیاز به رشد و کمال	نیاز به آسایش و امنیت
	نیاز به آموزش
	نیاز به بهداشت و درمان

سؤالهای امتحانی

۵- محرك و عامل فعالیت و تلاش اقتصادی انسان کدام مورد است؟

۱) منابع و امکانات نیازهای انسان

۶- انسان به دنبال احساس نیاز تصمیم می‌گیرد که آن نیاز را بطرف کند و بعد از رفع نیاز احساس بینیازی می‌کند.

۷- پی‌گیری نیازهای و یا زیاده‌روی در رفع نیازهای، موجب توقف و یا انحطاط انسان می‌شود.

۸- چرا انسان مدام به دنبال رفع نیازهایش است؟

۹- اولین مرتبه از نیازهای اولیه زندگی انسان چه نوع نیازی است؟ با مثال توضیح دهید.

۱۰- نیازهایی که انسان با آن‌ها به کمال می‌رسد، کدام‌اند؟

۱۱- «انسان موجودی کمال جو است». این جمله به چه معناست؟ کامل توضیح دهید.

۱۲- چه زمانی کمال جویی انسان به نوعی سیری ناپذیری تبدیل می‌شود؟ با مثال توضیح دهید.

۱۳- اگر انسان نتواند مراتب نیازهای خود را به خوبی طی کند، چه اتفاقی برایش می‌افتد؟

۱۴- آیا انسان می‌تواند بعد از رفع نیازهایش احساس بینیازی کند؟

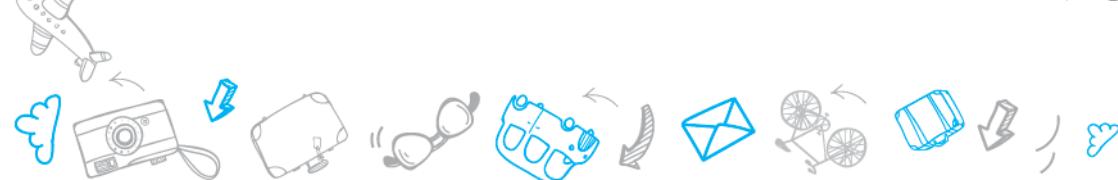
۱۵- چند نمونه از نیازهای اولیه انسان را نام ببرید.

منابع و امکانات

ما به کمک منابع و امکانات (ثروت‌های طبیعی و انسانی)، باید نیازهای خود و تمام همنوعانمان را رفع و برای انجام مأموریت خود (آبادانی زمین) تلاش کنیم.

درباره منابع و امکانات جهان باید به دو نکته توجه کنیم؛ ۱) منابع و امکانات در دسترس ما محدود است. ۲) این منابع و امکانات قابلیت مصارف متعدد دارند.

در ادامه هر کدام را جداگانه بررسی می‌کنیم.

۴ منابع و امکانات در دسترس ما، محدود است

در هر جامعه سرمایه، نیروی کار، زمین کشاورزی و ذخایر معدنی منابعی هستند که همواره محدودند. برای مثال به بررسی برخی از این منابع محدود می‌پردازیم:

۱ زمین‌های کشاورزی نسبتاً زیادی در کشورها وجود دارد، اما باز هم استفاده از آن‌ها محدود است، زیرا همه آن‌ها: مرغوب نیستند؛ یعنی بازدهی بالایی ندارند.

۲ نزدیک به محل زندگی و تجمع افراد (روستاهای نیستند) (پایین‌بودن هزینه حمل و نقل در کشاورزی بسیار مهم است). ذخایر معدنی در کره زمین زیاد است، ولی به دو دلیل این ذخایر همچنان محدودند:

۳ بسیاری از آن‌ها ناشناخته هستند. دانش فنی بشر محدود است (دانشی که سبب بهره‌برداری از ذخایر معدنی و امکانات می‌شود).

۴ کمبود برخی از منابع (مانند آب)

استفاده بی‌رویه از منابع و عدم رعایت عدالت بین‌نسلی در قرن گذشته، محدودیت بیشتری را برای ما فراهم کرده است.

برای استفاده از این منابع باید آن‌ها را حفظ کنیم و به فکر نسل‌های بعد از خود نیز باشیم تا عدالت بین‌نسلی را رعایت کرده باشیم.

۵ منابع و امکانات، قابلیت مصارف متعدد دارد

حتی اگر منابع و امکانات محدود نباشند، در بهره‌برداری از این منابع، باز هم محدودیت داریم؛ یعنی می‌توان از آن‌ها برای رفع نیازهای مختلف با روش‌های متفاوت استفاده کرد.

مثال ۱ یک قطعه زمین می‌تواند هم برای کشاورزی مورد استفاده قرار بگیرد و هم برای ساخت و ساز مسکن.

مثال ۲ نیروی کار جامعه می‌تواند هم در فعالیت‌های تولیدی (تولید کالا) شرکت کند و هم به شکل نیروی نظامی برای تأمین امنیت کشور باشد.

وضعیت کمیابی

دو نکته‌ای که در مورد منابع و امکانات گفتیم (۱- محدودند؛ ۲- قابلیت مصارف متعدد دارند)، شرایطی را ایجاد می‌کند که اقتصاددانان به آن «کمیابی» می‌گویند.

نتیجه بیشتر منابعی که در دسترس است، فقط برای رفع یک نیاز به کار نمی‌رود، بلکه برای رفع نیازهای دیگر نیز استفاده می‌شود.

سؤالهای امتحانی

۱۶- استفاده بی‌رویه از منابع در قرن گذشته، محدودیت‌های بیشتری را برای بشر فراهم کرده است.

۱۷- نیازهای انسان و منابع و امکانات موجود در طبیعت است.

۱۸- چرا با وجود زمین‌های کشاورزی نسبتاً زیادی که در اختیار داریم، می‌گوییم این منابع باز هم محدود است؟

۱۹- چرا ذخایر معدنی با وجود فراوان بودن در کره زمین، باز هم محدود است؟

۲۰- «رعایت عدالت بین‌نسلی» در استفاده از منابع به چه معناست؟

۲۱- دو نکته مهم در مورد منابع و امکانات موجود در طبیعت وجود دارد. آن‌ها را به طور کامل توضیح دهید.

۲۲- آیا انسان می‌تواند بدون محدودیت از منابع طبیعی استفاده کند؟

۲۳- محدودیت در بهره‌برداری از منابع به چه معناست؟ با مثال توضیح دهید.

۲۴- وضعیت «کمیابی» را از دیدگاه اقتصاددان‌ها تعریف کنید.

۲۵- انسان باید در چه زمانی برای رفع نیازهایش دست به انتخاب بزند؟

۲۶- چه محدودیتی موجب می‌شود که ما در انتخاب این‌که زمین خود را به کشاورزی اختصاص دهیم و یا در آن تولیدی احداث کنیم، دچار تردید شویم؟

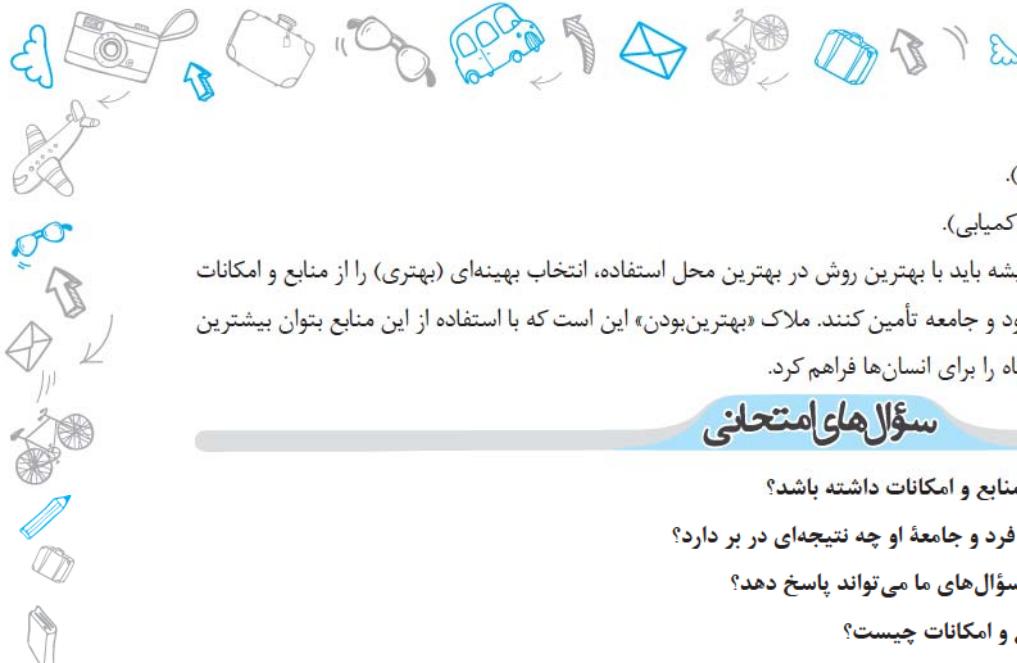
۲۷- منظور از «داشتن قابلیت مصارف متعدد» در مورد منابع و امکانات چیست؟

مسئله اقتصادی

تا اینجا سه مطلب مهم یاد گرفتیم:

۱ نیازهای انسان نامحدود است.

۲۱ منابع و امکانات موجود محدود است (کمیابی).

۲۲ منابع و امکانات قابلیت مصارف متعدد دارند (کمیابی).

با توجه به اهمیت این سه نکته مهم، انسان‌ها همیشه باید با بهترین روش در بهترین محل استفاده، انتخاب بهینه‌ای (بهتری) را از منابع و امکانات داشته باشند تا بیشترین منفعت (سود) را برای خود و جامعه تأمین کنند. ملاک «بهترین‌بودن» این است که با استفاده از این منابع بتوان بیشترین میزان منافع را به دست آورد و سطح بالاتری از رفاه را برای انسان‌ها فراهم کرد.

سؤال‌های امتحانی

۲۸- انسان چگونه می‌تواند انتخاب بهینه‌ای از منابع و امکانات داشته باشد؟

۲۹- انتخاب بهینه از منابع و امکانات برای خود فرد و جامعه او چه نتیجه‌ای در بر دارد؟

۳۰- «انتخاب» در دانش اقتصاد، به چه نوعی از سؤال‌های ما می‌تواند پاسخ دهد؟

۳۱- ملاک «بهترین‌بودن» در استفاده ما از منابع و امکانات چیست؟

مسئله انتخاب

انتخاب مهم‌ترین موضوع علم اقتصاد است.

فرض کنیم دو روز تا امتحان پایان ترم اقتصاد فرصت داریم (در این‌جا منظور از زمان، همان دو روز است که در واقع منبع ما است). می‌توانیم کل دو روز را درس بخوانیم یا به طور کامل، تفریح کنیم و یا این‌که بخشی را به مطالعه و بخش دیگر را به تفریح اختصاص بدهیم. پس باید برای استفاده درست از منابع موجود دست به انتخاب بزنیم، در مورد نحوه استفاده از زمان تصمیم بگیریم (انتخاب) و روش مشخصی را انتخاب کنیم. انسان به گونه‌ای آفریده شده که در هر انتخابی به دنبال کسب بیشترین منفعت با کمترین هزینه و ضرر است؛ یعنی وقتی می‌خواهیم انتخاب کنیم، همواره منافع و هزینه‌ها را در نظر می‌گیریم و اگر هزینه‌ها بیشتر از منافع باشد، از آن صرف‌نظر می‌کنیم.

گاهی ممکن است در تشخیص دقیق منافع و هزینه‌ها اشتباہ کنیم، ولی در روش انتخاب (هزینه یا فایده)، هیچ‌گاه اشتباہ نمی‌کنیم.

عقلانی رفتار نکردن در اقتصاد: برخی افراد، منافع خود را فقط در منافع مادی و حیوانی خلاصه می‌کنند؛ در نتیجه نگاه کوتاه‌مدت دارند و در تعیین منافع و ضررها اشتباہ کرده و روش غلطی را انتخاب می‌کنند؛ مانند افرادی که کم‌فروشی می‌کنند یا محصولاتی با کیفیت کم تولید می‌کنند و ... این افراد برای کسب منفعت با هزینه کم، دست به انتخاب اشتباہی می‌زنند که به جای منافع زیاد، دائمی و بلندمدت، منافعی کم، موقتی یا کوتاه‌مدت خواهند داشت. می‌توانیم بگوییم این افراد، «عقلانی» رفتار نکرده‌اند.

سؤال‌های امتحانی

۳۲- شخصی که عقلانیت محدود دارد، منافع را صرفاً در منافع و خلاصه می‌کند.

۳۳- عقلانی رفتار کردن در اقتصاد یعنی نگاهی داشتن.

۳۴- «عقلانی رفتار کردن» در اقتصاد به چه معناست؟

۳۵- چند نمونه از انتخاب‌های غیرعقلانی در کسب‌وکار را مثال بزنید.

۳۶- چه عواملی در انتخاب تأثیر دارند؟ و در چه مورد از انتخاب خود منصرف می‌شویم؟

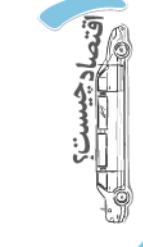
۳۷- آیا انسان در تشخیص منافع و هزینه‌های خود یا روش انتخاب آن‌ها اشتباہ می‌کند؟

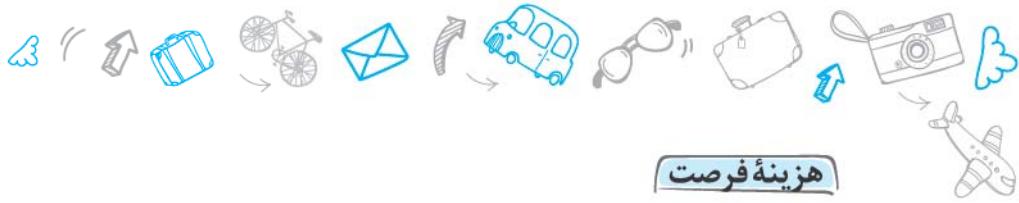
۳۸- سه مورد از ویژگی‌های «عقلانی رفتار کردن در اقتصاد» را نام ببرید.

۳۹- چه افرادی در اقتصاد، عقلانی رفتار نمی‌کنند؟

۴۰- جدول را کامل کنید.

رفتار غیرعقلانی	رفتار عقلانی	
		ویژگی ۱
		ویژگی ۲
		ویژگی ۳

هزینهٔ فرصت

فرض می‌کنیم یک روز تعطیل پیش رو داریم؛ از این روز از تعطیلی مان می‌توانیم به شکل‌های مختلف استفاده کنیم و به همین منظور یک فهرست تهیه می‌کنیم. مثلاً:

- ۱) به مسافرت یکروزه برویم؛ ۲) به موزه‌های شهر برویم؛ ۳) به دیدار اقوام برویم؛ ۴) در منزل استراحت کنیم.
- در مثال بالا منبع و امکانات ما همان زمان تعطیل یکروزه‌ای است که در اختیار داریم و می‌توانیم به روش‌های داخل فهرست از آن استفاده کنیم. حالا اگر ما تصمیم بگیریم که به استراحت بپردازیم، در واقع از انتخاب‌های دیگر خود صرف‌نظر کرده‌ایم.
- «هزینهٔ فرصت» عبارت است از چیزی که از آن برای به دست آوردن چیز دیگری صرف‌نظر کردہ‌ایم، یا آن را از دست داده‌ایم. افراد در زندگی با انتخاب‌های خود، «بده - بستان» می‌کنند؛ یعنی با آن چه انتخاب می‌کنند، چیزی به دست می‌آورند و چیزهایی را از دست می‌دهند.

سؤال‌های امتحانی

۴۱- قانون این است که هر انتخابی مستلزم از دست دادن انتخاب‌های دیگر است.

۴۲- مقدار منابع از دست داده گزینه هزینهٔ فرصت انتخاب گزینه است.

۱) اول - ۲) دوم - اول

۴۳- «هزینهٔ فرصت» را کامل توضیح دهید.

۴۴- یک تولیدی لباس، تصمیم می‌گیرد با پارچه‌های جدید خود لباس کودک تولید کند. هزینهٔ فرصت این تولید کننده چیست؟

۴۵- اصطلاح «بده - بستان» در اقتصاد به چه معناست؟ با مثال توضیح دهید.

۴۶- فرض کنید شما دارای یک زمین ۱ هکتاری هستید و می‌خواهید یک فعالیت اقتصادی انجام دهید. چگونه هزینهٔ فرصت خود را حساب می‌کنید؟ (مرحله به مرحله توضیح دهید).

آغاز
اقدام
منابع

خوبی

۱۲

تعريف علم اقتصاد

برای تصمیماتی که در مسائل اقتصادی می‌گیریم، باید به دو نکته توجه کنیم:

۱) نیازها و خواسته‌های نامحدودمان

۲) منابع و امکانات محدود در دسترس

بنابراین نیاز به علمی داریم تا بتوانیم بهترین انتخاب و تصمیم‌گیری را داشته باشیم؛ به این علم، «علم اقتصاد» می‌گوییم که به نوعی علم انتخاب نیز محسوب می‌شود.

۱) تعریف علم اقتصاد: علمی است که رابطه میان نیازهای نامحدود ما و منابع و عوامل تولید کمیاب را مورد مطالعه قرار می‌دهد، تا بهترین انتخاب را به ما نشان دهد و رفتارهای فردی و جمعی انسان را مدیریت کند.

در تعریف بالا، سه نکته مهم مشخص است:

۱) نامحدود بودن نیازها

۲) کمیابی منابع

۳) قابلیت مصارف متعدد منابع (چون مسئله انتخاب مطرح می‌شود).

بنابراین:

۱) هدف علم اقتصاد: راهنمایی ما برای انجام بهترین انتخاب و بهکارگیری بهترین روش برای استفاده از منابع و امکانات است.

۲) موضوع علم اقتصاد: چگونگی تخصیص منابع محدود برای رفع نیازهای نامحدود افراد جامعه است.

۳) وظیفه علم اقتصاد: تغییر برخی از موارد مانند «اطلاعات، انگیزه‌ها، توانایی‌ها، توزیع برابر یا نابرابر فرصت‌ها، انتخاب‌ها و ...» است که در انتخاب‌های انسان اثر دارند و علم اقتصاد باید این موارد را مطالعه (پژوهش) کند.

انتخاب به معنای ایجاد تناسب لازم بین منابع موجود و رفع نیاز است.

سؤالهای امتحانی

- ۴۷- علم اقتصاد به نوعی، علم است.
- ۴۸- علم اقتصاد را تعریف و سه نکته مهم این تعریف را مشخص کنید.
- ۴۹- ریشه و منبع تصمیماتی که انسان در مورد مسائل اقتصادی می‌گیرد، از چه چیزی نشأت می‌گیرد؟
- ۵۰- «هدف علم اقتصاد» چیست؟
- ۵۱- برخی از مواردی که ممکن است در علم اقتصاد بر انتخاب‌های ما تأثیر بگذارد را نام ببرید.
- ۵۲- جدول را کامل کنید.

آنچه در این مورد به علم اقتصاد مربوط است.	موارد
سه نکته مهم در تعریف	
هدف	
وظیفه	

علم اقتصاد درباره چه موضوعاتی بحث می‌کند؟

علوم مختلف شیاهت و تفاوت‌هایی نسبت به هم دارند:

تفاوت‌ها

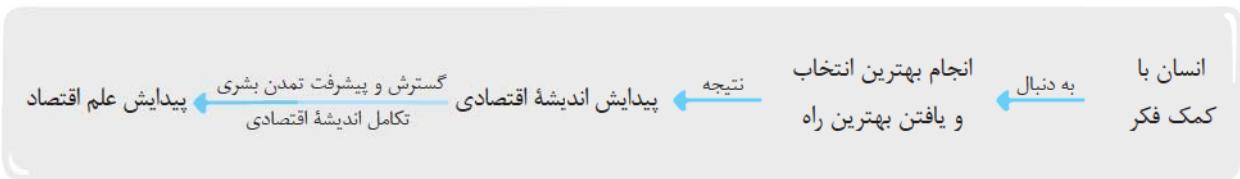
داشتن فضای خاص و متفاوت و استفاده از ابزارهای خاص مانند:

- ۱ نرمافزارهای خاص ۲ انجام آزمایش ۳ استفاده از مدل ریاضی

شیاهت‌ها

یافتن رابطه‌ای بین پدیده‌های مورد مطالعه (روش مطالعه)

اقتصاددانان، موضوعات اقتصادی (تولید، مصرف، توزیع، تجارت و ...) را با روش‌های علمی مطالعه می‌کنند و علم اقتصاد با مشخص کردن منافع و هزینه‌ها به ما کمک می‌کند تا در استفاده از منابع و امکانات، بهترین انتخاب را داشته باشیم.

موضوعاتی که در علم اقتصاد مطرح می‌شود، شامل قیمت، سود، ضرر، رشد اقتصادی، ثبات اقتصادی، قدرت خرید پول و ... است که در فصل‌های بعدی به صورت کامل، آن‌ها را بررسی می‌کنیم.

علم اقتصاد به برخی سوالات از جمله سوالات زیر می‌پردازد که پاسخ آن‌ها در محدوده مطالعات اقتصادی قرار می‌گیرد:

- چگونه مردم مقدار کالایی را که باید بخرند، تعیین می‌کنند؟

- چگونه تولیدکنندگان درباره تولید یا میزان تولید هر کالا تصمیم می‌گیرند؟

- چرا قیمت بعضی کالاهای افزایش یا کاهش می‌باید یا ثابت می‌ماند؟

و ...

پرسش‌های بالا تنها اقتصادی نیستند و ابعاد اجتماعی، فرهنگی، روان‌شناسی، حقوقی، سیاسی و ... نیز دارند. پس پاسخ به این پرسش‌ها تنها به وسیله اقتصاددانان داده نخواهد شد و دانشمندان رشته‌های مختلف نیز به کمک اقتصاددانان می‌آینند.

سؤال‌های امتحانی

- ۵۳- آیا دانشمندان علوم اقتصادی هم از روش‌های علمی استفاده می‌کنند؟
- ۵۴- اندیشه اقتصادی به چه دلیل در زندگی انسان به وجود آمد؟
- ۵۵- چه عاملی موجب شد تا اندیشه اقتصادی به عنوان علم اقتصاد شناخته شود؟
- ۵۶- سه مورد از سؤالاتی که اقتصاددانان می‌توانند به آن‌ها پاسخ دهند و به آن می‌پردازند را بنویسید.
- ۵۷- سه مورد از موضوعات مورد مطالعه در علم اقتصاد را نام ببرید.

اهمیت علم اقتصاد

امروزه علم اقتصاد از رشته‌های تحصیلی مهم است؛ زیرا هم عمق علمی بالایی دارد و هم از بازار کار خوبی برخوردار است. این رشته در دانشگاه‌های معتبر تدریس می‌شود و جزء انتخاب‌های دانش‌آموزان مستعد و نخبه به شمار می‌رود. این رشته، با تخصص‌ها و گرایش‌های مختلف و متنوع تدریس می‌شود. هر دانشگاه سعی می‌کند با تربیت کارشناسان برجسته اقتصادی، اعتبار علمی بالاتری کسب کند. نشریات علمی زیادی در رشته اقتصاد و گرایش‌های مختلف آن منتشر می‌شود که دلیل دیگری بر اهمیت علم اقتصاد در جهان امروز است.

سؤال امتحانی

- ۵۸- یکی از علل اهمیت روزافزون مسائل اقتصادی در جهان امروز است.
- ۱- تأثیر عوامل اقتصادی بر تمامی جنبه‌های زندگی
- ۲- نامحدود بودن نیازها و محدودبودن منابع

اقتصاد و آموزه‌های اسلامی

مسائل اقتصادی برای ما اهمیت زیادی دارند؛ زیرا بیشترین تلاش ما در طول حیات برای تأمین معاش (نیازهای اصلی) و ارتقای سطح زندگی مادی (رفاه) است.

اهمیت اقتصاد را از نظر دین اسلام با کمک آیات زیر بررسی می‌کنیم:

﴿ربنا آنفی الدلیل حسنة و فی الآخرة حسنة﴾

در اینجا تأکید دین اسلام بر سعادت واقعی انسان‌هاست و برای رسیدن به سعادت کامل، دنیا و آخرت را با هم مورد توجه قرار داده است (ارتقای معنوی انسان در کنار تلاش و کوشش او برای رفع نیازهای مادی و بالا رفتن رفاه)؛ پس نتیجه می‌گیریم اسلام بی‌اعتنایی به مسائل اقتصادی و دنیوی را قبول ندارد. از ویژگی‌های مهم دین اسلام این است که عبادت را فقط رابطه با خدا نمی‌داند، بلکه همه ارتباطات و پیوندهای افراد (حتی رابطه اقتصادی) را به نوعی عبادت می‌داند.

﴿من لامعash له، لامعادله﴾

اسلام «در دسترس نبودن معاش» را خطی می‌داند که اعتقادات انسان را از بین می‌برد.

﴿الکاد علی عیاله، کالمجاهد فی سبیل الله﴾

دین اسلام تلاش و کوشش برای از بین بردن فقر و رسیدن به رفاه را تأیید کرده و فردی را که برای ارتقای سطح زندگی خانواده‌اش، تلاش می‌کند، مانند مجاهد در راه خدا شایسته تقدیر می‌داند.

﴿رباطه دین و احکام اقتصادی در اسلام﴾

اقتصاد در زندگی هر فرد اهمیت دارد، ولی عقل به تنها یار راه موفقیت را به انسان نشان نمی‌دهد، و همین امر دلیل فرستادن پیامبران و فلسفه ارائه دین است. پیامبران با در نظر گرفتن سعادت انسان‌ها و نیازهای آنان، اهداف، برنامه‌ها، قوانین و روش‌هایی را معرفی می‌کنند تا انسان‌ها با کمترین هزینه، به سعادت و پیشرفت برسند.

قرآن تأکید دارد که رفع همه مشکلات انسان‌ها، در گروی عمل به آموزه‌های الهی است.

اسلام رعایت اخلاق در احکام اقتصادی را راه رسیدن عقلانیت اقتصادی به اهداف خود، می‌داند. از این نظر سرلوحة برنامه پیامبران، مبارزه با ظالمان، استثمارگران و سوءاستفاده‌کنندگان از انسان در عرصه اقتصادی و وظیفه آنان، تلاش برای رفع محرومیت‌ها، برخورداری از فرصت‌ها و حفظ کرامت انسانی بود. عوامل اقتصادی بر همه جنبه‌های زندگی مردم (جنبه‌های اجتماعی، سیاسی و فرهنگی) تأثیر دارد. اگر وضعیت اقتصادی کشوری نابسامان باشد و نتواند پیشرفتی مانند سایر کشورها داشته باشد، آسیب‌پذیر شده، از نظر اجتماعی و سیاسی دچار بحران می‌شود. چنین کشورهایی نمی‌توانند تنها بر فرهنگ ملی خود تأکید کنند و مسیر آینده‌شان را تعیین نمایند؛ چون در صورت آسیب‌پذیرشدن، تحت تأثیر اقتصادهای مهاجم قرار خواهند گرفت.

سؤال‌های امتحانی

- ۵۹- دین اسلام، به عنوان دینی کامل، در پی سعادت واقعی و کامل انسان‌هاست و تنها آخرت را مورد توجه قرار می‌دهد. صحیح غلط
- ۶۰- عبارت زیر مفهوم کدام آیه می‌تواند باشد؟
«در دسترس نبودن معاش، خطری است که اعتقاد انسان را تهدید می‌کند».
- ۶۱- ۱) من لا معاش له، لا معاد له ۲) الکاد علی عیاله، کالمجاهد فی سبیل الله
- ۶۲- در اسلام، تلاش شخص برای ارتقای سطح معیشت خود و خانواده، مانند است.
- ۶۳- ۱) انفاق در راه خدا ۲) جهاد در راه خدا
- ۶۴- دو دلیل بیان کنید که از نظر اسلام، اقتصاد در زندگی فرد اهمیت دارد.
- ۶۵- از نظر قرآن چه عملی، همه مشکلات انسان حتی مشکلات و نیازهای مادی را رفع می‌کند؟
- ۶۶- آیا کشوری که از نظر اقتصادی نابسامان باشد، می‌تواند تنها با تکیه بر فرهنگ ملی خود، مسیر آینده خود را تعیین کند؟
- ۶۷- چرا جامعه اسلامی رشد و پیشرفت اقتصادی را یکی از مهم‌ترین ابزارهای تعیین سرنوشت جوامع می‌داند؟
- ۶۸- چه جوامعی ممکن است تحت تأثیر اقتصادهای مهاجم قرار بگیرند؟

چند مفهوم اولیه

کالا

شیئی با ارزش اقتصادی و بازاری است که برای تأمین و رفع نیازمان استفاده می‌شود و ما باید برای تهیه آن به تولیدکنندگان یا عرضه‌کنندگان آن، پول بپردازیم.

۱۵

کالا یک مفهوم اقتصادی است؛ بنابراین اشیائی که در بازار خرید و فروش نمی‌شوند، کالا نیستند.
انواع کالا را به صورت زیر دسته‌بندی می‌کنیم:

کالای مصرفی: کالایی که توسط مصرف‌کننده نهایی^۱ خریداری و مصرف شود.

کالای واسطه‌ای: کالایی که توسط تولیدکننده خریداری شود و در جریان تولید برای تبدیل به کالای دیگر با ادامه فرایند تولید مورد استفاده قرار گیرد. این نوع کالا مخصوصاً یک کارخانه یا بنگاه تولیدی است که خود در فرایند تولید یک کالای دیگر به کارگرفته می‌شود.

مثال آردی که خانوارها برای مصارف غذای خانگی (شیرینی، نان و ...) تهیه می‌کنند، «کالای مصرفی» است، ولی اگر همین آرد توسط تولیدکننده نان‌های صنعتی (به منظور تهیه نان) خریداری شود، «کالای واسطه‌ای» است.

کالای بادوام: برخی کالاهای مصرفی، خودشان مصرف نمی‌شوند، بلکه در طول مدت زمان استفاده، از خدمات آن‌ها بهره می‌گیریم؛ مثل یخچال منزل، فرش منزل و ... (این نوع کالاهایا با یک بار مصرف تمام نمی‌شوند).

کالای سرمایه‌ای: کالای بادوامی که در فرایند تولید به وسیله بنگاه تولیدی (نیروی انسانی) استفاده می‌شود؛ مثل یخچال یک شرکت یا بنگاه و

کالای ضروری: کالاهایی که برای تأمین نیازهای اولیه مصرف می‌شوند؛ مثل خوارک، پوشک و مسکن.

کالای تجملی (لوکس): کالاهایی که برای تأمین نیازهای کم‌اهمیت‌تر مصرف می‌شوند؛ مثل لوستر، مبلمان گران قیمت و

۱- مصرف‌کننده نهایی، همان خانوار است.

بعضی مواقع یک کالا می‌تواند در تعریف دو یا چند نوع کالا بگنجد.

۱) یخچال ساید با ساید منزل: هم کالای بادوام و هم کالای لوکس

۲) لپ‌تاپ پدر: هم کالای بادوام، هم ضروری

۳) وسائل بادوام اداری و گران قیمت یک شرکت: هم کالای سرمایه‌ای و هم کالای لوکس

تفاوت کالای ضروری با کالای لوکس

اهمیت کالاهای را می‌توانیم با میزان حساسیت مصرف‌کننده نسبت به قیمت آن‌ها متوجه شویم:

اگر با وجود افزایش قیمت، تغییری در مقدار مصرف دیده نشود، به این کالا، «کالای ضروری» می‌گوییم؛ مانند: نمک و دارو.

اگر با کوچکترین تغییر قیمت، مصرف کالا تغییر کند، به این کالا، «کالای لوکس یا تجملی» می‌گوییم.

ضروری یا تجملی بودن کالا، مفهومی اقتصادی است و از فردی به فرد دیگر و از زمانی به زمان دیگر و حتی از جامعه‌ای به جامعه دیگر، متفاوت خواهد بود.

مثال ۱) رایانه شخصی در گذشته کالای لوکس محسوب می‌شد، اما امروزه یک کالای ضروری است.

مثال ۲) خودروی شخصی برای یک فرد روستایی کالای لوکس محسوب می‌شود، اما برای یک فرد شهری، کالای ضروری است.

خدمات

آن دسته از فعالیت‌های غیرملموس و غیرفیزیکی‌اند که ما آن‌ها را در قبال پول خریداری می‌کنیم و نیازی را از ما برطرف می‌کنند.

پرداخت پول دریافت خدمات آموزشی از مؤسسات آموزشی

پرداخت مالیات دریافت خدمات آموزشی از مؤسسات آموزشی

نیاز به درمان پرداخت ویزیت دریافت خدمات پزشکی

نیاز به تهیه کالا پرداخت کالا درینجا عرضه‌کننده کالا خدمات

فروش کالا را ارائه می‌کند.

خدمات نیز مانند کالا می‌تواند به صورت نهایی و واسطه‌ای طبقه‌بندی شود.

سؤال‌های امتحانی

آغاز
امتحان

خطبه

۱۶

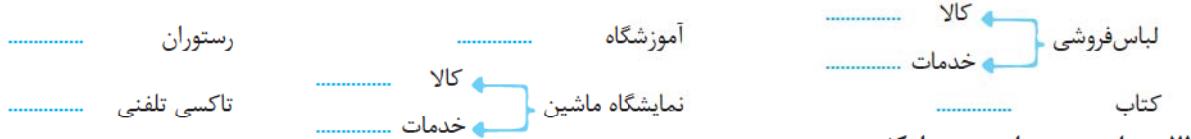
۶۷- کالاهای با یک بار مصرف تمام نمی‌شوند.

۶۸- اجاق گاز در خانه، یک کالای و در رستوران، یک کالای است.

۶۹- جدول را کامل کنید.

شبهاتها	تفاوت	مفاهیم اقتصادی
-۱		کالا
-۲		خدمات

۷۰- مشخص کنید کدامیک از عوامل زیر، کالا و کدامیک خدمات هستند.

۷۱- موارد درست را به هم وصل کنید.

ب

الف

- (۱) کالای مصرفی ○ (۲) کالای واسطه‌ای ○ (۳) کالای بادوام ○ (۴) کالای سرمایه‌ای ○
- (۵) کالایی که خودشان مصرف نمی‌شوند، بلکه در طول زمان، خدمات آن‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد.
- (۶) کالایی که توسط مصرف‌کننده نهایی خریداری می‌شود.
- (۷) کالایی که در فرایند تولید از سوی نیروی انسانی به کار گرفته می‌شود.
- (۸) کالایی که تولیدکنندگان برای ادامه فرایند تولید و تبدیل به کالایی دیگر خریداری می‌کنند.

۷۲- «کالا» را تعریف کنید.

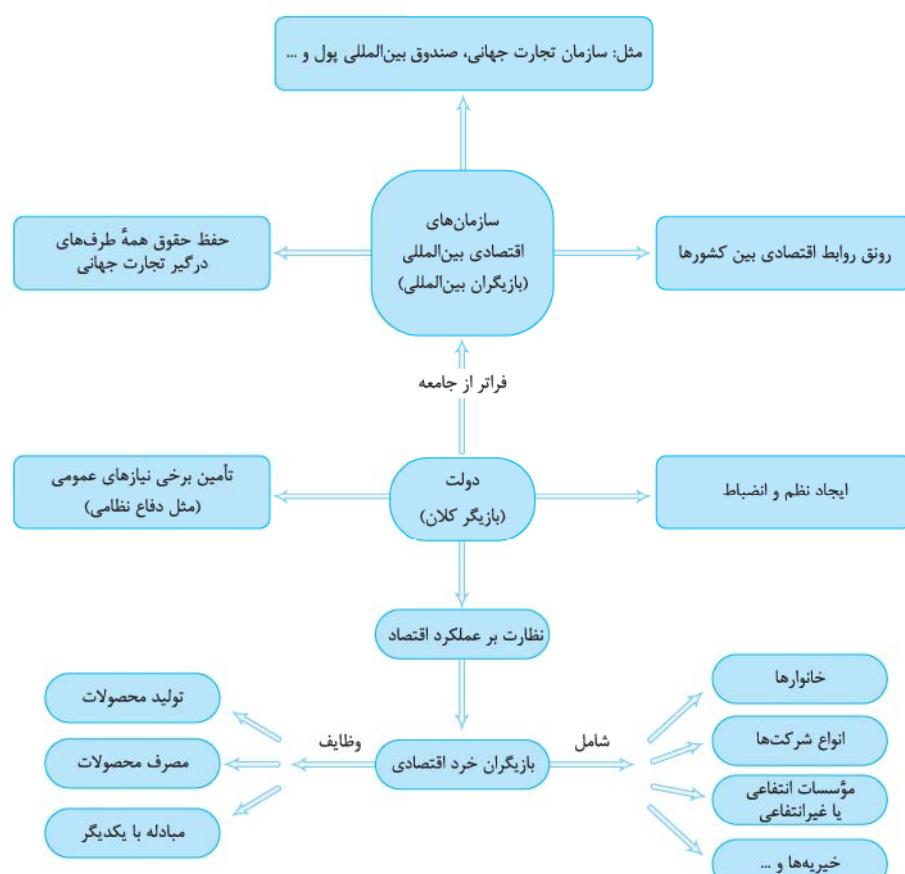
۷۳- منظور از «خدمات» چیست؟

۷۴- کالای «ضروری و تجملی» را با مثال توضیح دهید.

۷۵- آیا می‌توان یک معیار ثابت و مشخص برای «ضروری و یا تجملی» بودن یک کالا تعیین کرد؟

بازیگران و فعالان عرصه اقتصاد

گروههای فعال در عرصه اقتصاد عبارتند از: ۱ بازیگران خرد ۲ بازیگران کلان ۳ بازیگران بین‌المللی که روابط و وظایفشان را در تصویر ساده اقتصاد به صورت زیر داریم:

آن‌چه برای اقتصاددانان مهم است، رشد توانایی‌ها و قابلیت‌های بازیگران چه در عرصه داخلی و چه در عرصه خارجی و تقسیم کار درست و همکاری بین آن‌هاست، تا مثل یک گروه موفق عمل کنند و فعالیت‌های یکدیگر را خشنی نکنند.

سؤالهای امتحانی

۷۶- «فعالان عرصه اقتصادی» را نام ببرید.

۷۷- منظور از «بازیگران خرد اقتصادی» چیست؟

۷۸- در فعالیت‌های اقتصادی «بازیگر کلان» کیست؟

۷۹- چه موردی موجب رونق روابط اقتصادی در سطح بین‌المللی و جهانی شده است؟

فصل دوم: تولید

آیا منابع و امکانات موجود در طبیعت به طور مستقیم مورد استفاده قرار می‌گیرد؟

همان‌طور که گفتیم انسان‌ها نیازهای نامحدود زیادی دارند و در مقابل، منابع و امکانات محدودی برای رفع این نیازها وجود دارد. انسان‌ها نمی‌توانند اشیا را خلق کنند، ولی می‌توانند با برنامه‌ریزی و تلاش خود، در مواد و محیط پیرامون خود تغییر ایجاد و تولید کنند. این سؤال پیش می‌آید که آیا منابع رفع نیاز ما به طور مستقیم در طبیعت وجود دارد؟

به مثال‌های زیر دقت کنید:

نیاز به دانستن، از طریق مطالعه کتاب و یا شرکت در کلاس‌های آموزشی رفع می‌شود و یا ما برای ساختن خانه، به آهن، آجر، سیمان و ... نیاز داریم. هیچ‌کدام از منابع رفع نیاز ما در این مثال‌ها، در طبیعت به صورت آماده وجود ندارند؛ پس برای این‌که کالا و خدمات مورد نیاز خودمان را با استفاده از منابع و امکانات موجود تهیه کنیم، به کار و تلاش نیاز داریم؛ به عبارت دیگر برای این‌که بتوان از این منابع و امکانات استفاده کرد، باید کارهایی روی آن‌ها انجام داد تا به کالا و یا خدمات مورد نیاز ما تبدیل شوند.

نیاز به آهن برای ساختن خانه کار (۱) استخراج سنگ آهن فراوری^۱ مجتمع فولادسازی تهیه تیرآهن برای ساختن خانه

در اینجا کار ۱ و ۲، سلسله‌اقدامات را برای تبدیل منابع به کالای مورد نیاز ما نشان می‌دهد که این سلسله‌اقدامات را «تولید» می‌گویند.

نتیجه کالاهای و خدمات مورد نیاز ما از فعالیت‌های تولیدی به دست می‌آیند؛ مثل: محصولات کشاورزی، محصولات صنعتی^۲ و محصولات دانش‌بنیان.^۳

سؤال‌های امتحانی

۸۰- برای این‌که بتوانیم کالاهای و خدمات مورد نیاز را با استفاده از منابع و امکانات موجود تهیه کنیم، به نیاز داریم.

۸۱- از طریق ، کالاهای و خدمات مورد نیاز افراد و جوامع تهیه می‌شود.

۸۲- «تولید» را تعریف کنید.

۸۳- آیا منابع و امکانات موجود در طبیعت به طور مستقیم برای رفع نیازهای ما استفاده می‌شوند؟ توضیح دهید.

۸۴- چند نمونه از «فعالیت‌های تولیدی» را نام ببرید.

تولیدکنندگان

هر آن‌چه در مورد تولیدکنندگان باید بدانیم:

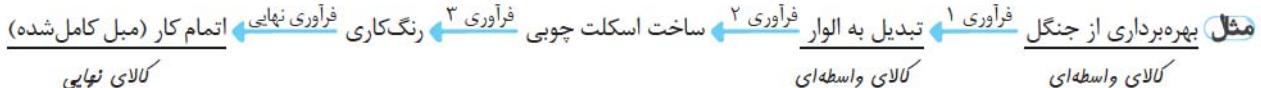

۱- فراوری: به معنای تولید کالا یا خدمات است.

۲- محصولات صنعتی: تولید کالا و خدمات با استفاده از ماشین‌آلات و تجهیزات ساخته شر را می‌گویند که با بالارفتن کیفیت محصولات و استفاده بهینه از منابع و امکانات همراه است.

۳- محصولات دانش‌بنیان: محصولاتی که به منظورهایی مانند: «توسعه اقتصاد دانش‌محور، تحقق اهداف علمی و اقتصادی کشور و گسترش و کاربرد اختراع و نوآوری و همین‌طور تجاری‌سازی نتایج تحقیق و توسعه، شامل طراحی و تولید کالا و خدمات در حوزه فناوری‌های برتر و با ارزش افزوده فراوان به ویژه، در تولید نرم‌افزارهای مربوط» تولید می‌شود.

در مثال بالا، مراحل تولید را می‌بینیم و در هر مرحله بر ارزش کالا افزوده می‌شود. هر مؤسسه یا بنگاه بر روی محصول مؤسسه یا بنگاه قبلی کار کرده و «ارزش افزوده»^۱ ایجاد می‌کند.

سؤال‌های امتحانی

- صحیح غلط
- صحیح غلط
- ۸۵- منظور از تولیدکنندگان افرادی است که کالا تولید می‌کنند.
 ۸۶- «حیاتز» زمین‌هایی که مالک ندارند، موجب مالکیت فرد می‌شود.
 ۸۷- با فعالیت خود، ارزش افزوده ایجاد می‌کند.
 ۸۸- بدون اولین تولید انسان ممکن نبود.
 ۸۹- یک نوع از تولید، نام دارد که در آن محصول تولیدی محسوس و ملموس نیست.
 ۹۰- انواع «تولید» را فقط نام ببرید.
 ۹۱- «حیاتز» به چه معناست?
 ۹۲- در تولید محصولات، «احیا» به چه معناست?
 ۹۳- «صنعت» را تعریف کنید.
 ۹۴- نام دیگر «تولید خدمات» چیست?
 ۹۵- با توجه به انواع تولید، مراحل تولید یک مبل را مرحله‌به‌مرحله توضیح دهید و بگویید در هر مرحله چه اتفاقی برای محصول می‌افتد؟

انگیزه تولیدکنندگان

انگیزه موجب می‌شود که تولیدکنندگان برای رفع نیاز و تأمین منافع شخصی خود، خانواده و جامعه تلاش کنند. با رشد عقلی افراد جامعه، آنان به منافع ملی و اجتماعی نیز می‌اندیشند و به دنبال اهداف والاتری خواهند رفت که کسب روزی حلال، خدمت به همنوعان و آبادانی و موفقیت کشور از آن جمله‌اند.

در دین اسلام فعالیتهایی که موجب کسب روزی حلال، خدمت به همنوعان و موفقیت کشور محسوب شود، نوعی عبادت است.

● رضای خداوند از طریق خدمت به همنوعان (انگیزه معنوی) ← انگیزه ضعیفتر در فعالیت تولیدی
 ● کسب سود از طریق کسب درآمد (انگیزه اقتصادی) ← انگیزه قوی‌تر در فعالیت تولیدی

تقسیم‌بندی تولیدکنندگان و مؤسسات اقتصادی براساس انگیزه‌ها

① اتفاقی: مؤسسه‌ای که به وسیله دولت یا چند شخص حقیقی^۲ یا حقوقی^۳ تشکیل می‌شوند و به قصد کسب سود به فعالیت تولیدی، بازرگانی یا خدماتی می‌پردازند.

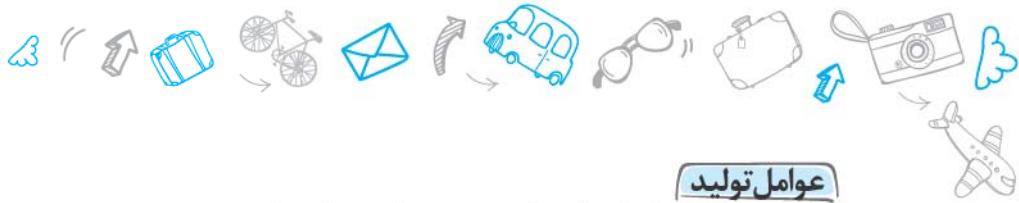
② غیراتفاقی: مؤسسه‌ای هستند که بدون هدف کسب سود و برای پیشبرد هدف‌هایی در راستای منافع جامعه تشکیل می‌شوند و فعالیت می‌کنند.

سؤال‌های امتحانی

- ۹۶- هدف اصلی تولیدکنندگان از تولید کالا چیست?
 ۱) کسب سود
 ۲) خدمت به جامعه
- ۹۷- مجموعه‌ای از انگیزه‌های شخصی و خانوادگی مثل و انگیزه‌های انسانی و در تداوم و توسعه تولید، دخیل است.
 ۹۸- چه موضوعی انگیزه بیشتر تولیدکنندگان برای تولید محصول است که به نوعی، عبادت هم تلقی می‌شود?
 ۹۹- تولیدکنندگان و مؤسسات اقتصادی را براساس انگیزه‌های خود به چند دسته می‌توان تقسیم نمود?

۱- ارزش افزوده: ارزشی که در فرایند تولید به ارزش کالاهای واسطه‌ای افزوده می‌شود.
 ۲- افراد حقیقی: همان انسان‌هایی که با متولدشدن، دارای حقوقی می‌شوند و تا در قید حیات هستند، آن حقوق را دارا می‌باشند.
 ۳- افراد حقوقی: وجود طبیعی ندارند، بلکه وجود فرضی و اعتباری دارند؛ مثل شرکت‌ها و مؤسسات.

عوامل تولید

● تولیدکنندگان برای انجام فعالیت‌های تولیدی به عوامل مختلفی نیاز دارند که به آن‌ها «نهاده‌های تولید» یا «عوامل تولید» می‌گویند. مانند مثال‌های زیر:

● **مثلاً** تولیدکننده محصولات کشاورزی به نیروی کار (کشاورز)، آب، زمین مرغوب، کود، انبار و ... نیاز دارد.

● **مثلاً** پزشک (تولیدکننده خدمات) به مطب (محلی برای ویزیت بیمار) و ابزار پزشکی نیاز دارد.

● **مثلاً** تولیدکننده خودرو به کارخانه (سوله تولیدی)، نیروی کار متخصص، ابزار صنعتی، ماشین‌آلات و ... نیاز دارد.

تمامی عوامل را به سه دسته تقسیم می‌کنیم:

① منابع طبیعی ② سرمایه ③ عوامل انسانی

منابع طبیعی

● منابع طبیعی همان امکانات و منابعی است که خداوند از طریق طبیعت در اختیار ما قرار داده و در فعالیت‌های تولیدی از آن‌ها استفاده می‌کنیم.

● **مثلاً** در فعالیت کشاورزی از زمین استفاده می‌کنیم.

● **مثلاً** در فعالیت صیادی از دریا استفاده می‌کنیم.

● **مثلاً** در فعالیت صنعتی از مواد خام و معدنی معدن استفاده می‌کنیم.

● منابع طبیعی را در اقتصاد با عنوان «زمین» می‌شناسیم.

سرمایه

برای این‌که بتوانیم از منابع طبیعی استفاده کنیم علاوه بر کار به ابزار و تجهیزات و سرمایه نیاز داریم.

● سرمایه فیزیکی: کالاهای بادوام سرمایه‌ای که در جریان تولید استفاده می‌شود. مانند: ابزار، تجهیزات و ماشین‌آلات.

● سرمایه را می‌توانیم به دو دسته تقسیم کنیم:

● سرمایه مالی: همان پولی است که به صورت منابع مالی وارد تولید می‌شود و صرف خرید

یا اجاره سرمایه فیزیکی، زمین یا پرداخت دستمزد به عوامل انسانی می‌شود. سرمایه مالی

مستقیماً در تولید نقش ندارد، بلکه با تبدیل به عوامل تولید، به تولید کمک می‌کند.

عوامل انسانی

کار و تلاش ما انسان‌ها روی منابع و امکانات باعث تولید کالا و خدمات می‌شود؛ یعنی می‌توانیم بگوییم تا ما انسان‌ها نباشیم و تلاشی نکنیم، منابع بی‌کران طبیعت قابلیت استفاده نخواهند داشت؛ بنابراین، وجود انسان‌ها نقش مهمی در تولید دارد.

● نیروی انسانی مهم‌ترین عامل تولید است.

برترین عامل تولید، نیروی انسانی است؛ زیرا نیروی انسانی میزان و چگونگی استفاده از عوامل تولید را مشخص می‌کند (ترکیب عوامل تولید).

● نیروی انسانی (عوامل مولد انسانی) با توجه به تجربه، مهارت و دانش به سه گروه تقسیم می‌شوند:

● کارفرما (صاحب کسب‌وکار و محصول)

● نیروی انسانی ماهر متخصص، مدیر و کارآفرین^۱

● گاهی از متخصصان با عنوان «سرمایه انسانی» یاد می‌شود.

● پولی که تولیدکننده به نیروی کار می‌پردازد، «مزد» یا «حقوق» نام دارد.

سؤال‌های امتحانی

صحیح غلط

۱۰۰- سرمایه مالی، مستقیماً در تولید نقش دارد.

۱۰۱- کالاهای در طول زمان بادوام‌اند و خدمات آن‌ها در جریان تولید مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۱۰۲- تولیدکنندگان برای انجام فعالیت‌های تولیدی خود به چه مواردی احتیاج دارند؟

۱۰۳- نام دیگر «عوامل تولید» چیست؟

۱۰۴- آیا تولیدکنندگان از عوامل تولید یکسانی در تولید کالا استفاده می‌کنند؟ با مثال توضیح دهید.

۱- کارآفرین، نوآور و خطرپذیر است.

